

LESPAKKET NEDERLANDS SLAVERNIJ- VERLEDEN & RACISME

- ▶ Werkbladen
- ▶ Bronnenblad
- ▶ Keuzeopdrachten
- ▶ Begrippenlijst

BEGRIPPENLIJST

Lespakket: Nederlands Slavernijverleden & Racisme
Hieronder vind je de begrippen op alfabetische volgorde.

ALGEMEEN: TAAL

Bahasa Indonesia

Bahasa Indonesia, ook wel Indonesisch Maleis genoemd, is de officiële taal van Indonesië. In deze taal zijn veel Nederlandse woorden te vinden door de jarenlange Nederlandse kolonisatie.

Fries

Het Fries is een West-Germaanse taal die door ongeveer 400.000 mensen in de provincie Friesland (en daarbuiten) wordt gesproken.

Papiaments/Papiamentu/Papiamento

Op de eilanden Curaçao, Bonaire en Aruba wordt Papiaments gesproken, maar ieder met een eigen accent en schrijfwijze.

Sranantongo

Sranantongo is de taal die in Suriname op de plantages door de tot slaafgemaakten werd ontwikkeld. De taal wordt tegenwoordig door alle bevolkingsgroepen van Suriname gesproken.

ALGEMEEN: INDONESIËRS

Ambonezen

Ambonezen komen van het Molukse eiland Ambon. Ambonees werd gebruikt door de Nederlanders, zij noemden alle mensen van de Molukken en Noord-Sulawesi 'Ambonees'.

Indonesiërs

De oorspronkelijke bewoners van Indonesië.

Indisch/Indo

Indische Nederlanders of Indo-Europeanen zijn Nederlanders afkomstig uit de voormalige Nederlandse kolonie Nederlands-Indië, het huidige Indonesië.

Javanen

Javanen komen van het eiland Java (drie keer groter dan Nederland). Javanen in Nederland zijn bijna altijd Surinaamse Javanen die tijdens en na de afschaffing van de slavernij in Suriname en de voormalige Antillen als contractarbeiders naar Suriname zijn gebracht.

Molukkers

Molukkers komen van de eilandengroep de Molukken. De Molukken is een Melanesische eilandengroep die bij het werelddeel Oceanië hoort. Sinds 1950 horen alle Molukse eilanden bij Indonesië, waar veel in Nederland wonende Molukkers niet blij mee zijn. De Molukkers waarover in de lessen wordt gesproken zijn voornamelijk Zuid-Molukkers.

Papoea's

Papoea's/Papua's zijn de oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Guinea. De naam Papua komt niet van de volken zelf maar komt uit het Maleis en betekent 'mensen met kroeshaar'. Het oosten van het eiland is gekoloniseerd geweest door Spanje, Portugal, Duitsland, Groot-Brittannië en Australië. In 1975 werd dit deel van Nieuw-Guinea onafhankelijk onder de naam Papoea-Nieuw-Guinea. Het westen van Nieuw-Guinea was een kolonie van Nederland van 1949 tot 1963. In 1963 werd het onderdeel van Indonesië. De Papoea's wilden dit helemaal niet en tot op de dag van vandaag strijden zij voor onafhankelijkheid.

BEGRIPPENLIJST

17e eeuw (1600-1700)

Deze periode wordt vaak de Gouden Eeuw genoemd. Tegenwoordig gebruiken veel mensen die term niet meer omdat er in die tijd slavernij was en mensen in de kolonies werden uitgebuit, onderdrukt en mishandeld. Het was dus niet voor iedereen een Gouden Eeuw.

Ambtenaar

Een ambtenaar is een persoon die werkt voor de overheid.

Antidiscriminatiebureaus

Antidiscriminatiebureaus geven onder andere advies en ondersteuning bij klachten over discriminatie. Hiermee hebben de overheid en de politie een overzicht van discriminatie in Nederland.

Apartheid

De door de witte regering opgelegde wettelijke scheiding tussen Zwarte mensen, mensen van kleur en witte mensen in Zuid-Afrika.

Bestuurder

Iemand die leiding geeft aan een organisatie, instantie of bedrijf en die besluiten neemt over de regels en het beleid ervan. De koloniale bestuurders maakten regels voor de kolonies.

Bevoorradsingsplaats

Een plek waar schepen aanlegden om nieuwe voorraden (zoals eten en drinken) in te slaan voor de rest van de reis. Deze plek werd in de koloniale tijd ook wel factorij genoemd.

Boycot

Een boycot is ergens niet aan meedoen als protest (bijvoorbeeld bepaalde kleding niet dragen omdat deze met kinderarbeid worden gemaakt). Ook kan dit betekenen dat een land de relatie verbreekt met een ander land uit protest.

Colorism

Het idee dat mensen met een lichte huidskleur mooier en beter zijn dan mensen met een donkere huidskleur: 'hoe dichter bij wit, hoe beter.'

Compensatie

Iets dat je krijgt om iets goed te maken. Zoals het geld dat de plantagehouders kregen voor elke vrijgemaakte slaafgemaakte na de afschaffing van de slavernij.

Contractarbeid(ers)

Contractarbeid is een systeem van onvrije arbeid. Mensen uit verschillende Aziatische landen werden ontvoerd of met leugens en valse beloften overtuigd om een contract te tekenen om in Suriname te gaan werken op de plantages toen daar de slavernij was afgeschaft. De contractarbeiders kregen een heel laag loon of soms helemaal geen loon. Ook konden ze zwaar worden gestraft.

Cultuurstelsel

Een systeem in voormalig Nederlands-Indië waarbij de Indonesische boeren verplicht waren om op hun land producten voor Nederland te verbouwen. Producten zoals indigo (blauwe kleurstof), thee, suiker maar vooral koffie werden verbouwd voor de handel in Nederland. Hier verdiende Nederland veel geld mee.

Diaspora

De diaspora beschrijft mensen die hun thuisland hebben verlaten, vaak onvrijwillig, en op een andere plek in de wereld wonen. Afrikanen uit de diaspora zijn Zwarte mensen die wonen in de rest van de wereld. De Afrikaanse diaspora-gemeenschap in Noord- en Zuid-Amerika, Europa en het Caribisch gebied bestaat uit mensen die daar meestal door de gevolgen van de trans-Atlantische slavenhandel terecht zijn gekomen.

Divers

Divers betekent verschillend. Een diverse bevolking betekent een bevolking met verschillende culturele achtergronden.

Doorwerking

Het slavernijverleden werkt nog steeds door in onze huidige samenleving. Veel Zwarte mensen en andere nazaten hebben nog dagelijks met racisme te maken. Ze worden bijvoorbeeld uitgescholden, vaker aangehouden door de politie of niet uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek. Ook hebben sommige families en bedrijven (bijvoorbeeld banken) hun rijkdom mede te danken aan de slavernij en kolonialisme.

Driehoekshandel (trans-Atlantische)

Een periode van handel in mensen en plantageproducten die zich bewoog tussen drie plaatsen: Europa, Afrika en Amerika.

Eerherstel

Officiële erkenning en/of herstel van de schending van iemands rechten of eer.

Empathie

Empathie betekent je kunnen inleven in anderen. Dat kan emotioneel, dat je voelt hoe andere mensen zich voelen, maar het kan ook zijn dat jij de emoties niet zelf voelt, maar je wel in een ander kunt verplaatsen door goed na te denken.

Galg(enveld)

De galg is een paal met een balk eraan vast en een

touw met lus daaraan. Dit werd in het verleden gebruikt om mensen aan op te hangen om ze zo te doden. Een galgenveld is een open veld waarop één of meerdere galgen geplaatst staan.

Gouverneur

Een gouverneur is het hoofd van een regering in een kolonie. Het kan ook het hoofd van een organisatie of bedrijf zijn, zoals de gouverneur van een bank.

Gouverneur-generaal

Een gouverneur-generaal is de hoogste heerser in een koloniaal gebied. Een gouverneur-generaal zorgde ervoor dat de handel tussen Nederland en de kolonie goed verliep en er geen opstanden in de kolonie uitbraken. Gouverneur-generaals werden in de koloniale tijd gekozen door de regering in Nederland.

Grondstof

Een grondstof is een materiaal dat gebruikt wordt om iets te maken. Er zijn verschillende soorten grondstoffen. Natuurlijke grondstoffen komen uit de natuur zoals hout, graan, olie en goud.

Grondwet

De Grondwet legt de grondrechten van burgers vast. Voorbeelden van grondrechten zijn: vrijheid van meningsuiting, recht op privacy, kiesrecht, recht op gelijke behandeling.

Handelaar

Een handelaar is iemand die handelt in bepaalde producten. Iemand die producten koopt en verkoopt.

Handelsgewassen

Handelsgewassen zijn landbouwproducten die bestemd zijn voor de handel. Denk bijvoorbeeld aan cacao die in Afrika wordt verbouwd.

Inferieur

Inferieur betekent minder, kleiner, ondergeschikt of slecht. Tijdens de slavernij vonden witte mensen Zwarte mensen inferieur. Het tegenovergestelde is 'superieur'.

Inheems (zie ook: Oorspronkelijk)

Inheemse volken omschrijven we in dit lespakket als bevolkingsgroepen die een bepaald grondgebied bewoonden voordat daar kolonisten of immigranten kwamen wonen, en die hun eigen gebruiken en cultuur in stand houden.

Integreren (in Nederland)

Integreren betekent dat een persoon uit het buitenland leert hoe die een nieuwe toekomst op kan bouwen in Nederland. Voor de nakomelingen van slaafgemaakten en andere nieuwkomers betekent dit dat zij zich moeten aanpassen aan de Nederlandse cultuur.

Institutioneel racisme

Er is sprake van institutioneel racisme als instituten (zoals de politie) groepen mensen discrimineren op grond van hun afkomst of huidskleur.

Kaapkolonie

De kolonie van de Nederlanders in het gebied rondom Kaapstad in Zuid-Afrika.

Kolonialisme

Het bezetten en uitbuiten van (overzeese) gebieden om hier geld aan te verdienen.

Kolonie

Een kolonie is een gebied van een land buiten het eigen land. Dat gebied is bedoeld om geld mee te verdienen of om er de cultuur van de kolonisator te brengen.

Kooplieden

Kooplieden zijn mensen die verschillende producten opkopen en ze vervolgens weer doorverkopen. In de periode van de slavernij werden mensen ook als producten gezien door de kooplieden.

Krijgsgevangenen

Krijgsgevangenen zijn mensen die tijdens een oorlog gevangen zijn genomen. Tegenwoordig wordt het woord gebruikt voor soldaten die door de vijand gevangen genomen worden.

Marrons

Dit zijn slaafgemaakten die zichzelf hebben bevrijd. De Marrons zijn mensen die de slavernij ontvluchtten en gemeenschappen opbouwden in het bos, ver van de plantages. Onder vaak moeilijke omstandigheden wisten zij toch een vrij leven op te bouwen. De marron-gemeenschappen bestaan tot op de dag van vandaag en komen voor in het hele Caraïbisch gebied en Zuid-Amerika.

Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR)

De Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR) is iemand die helpt om de aanpak van discriminatie en racisme in Nederland te versterken.

Nationalisten

Nationalisme is een overtuiging waarbij het eigen land centraal staat in het denken en doen. Het nationalisme dat in Europa opkwam in de 19e en 20e eeuw benadrukte de positieve eigenschappen van het 'eigen volk' en ging gepaard met een negatieve houding tegenover andere volken. Een ander soort nationalisme is het willen stichten van je eigen land.

Nobelprijs voor de Vrede

De Nobelprijs voor de Vrede is een prijs die elk jaar wordt uitgereikt in Zweden. Als je de Nobelprijs wint krijg je ook een groot geldbedrag. Nelson Mandela won deze prijs in 1993 en heeft het geldbedrag aan zijn politieke partij (ANC) gegeven om dit een nog betere partij te maken.

Nomaden(bestaan)

Nomaden zijn mensen zonder een vaste woonplaats die van plek naar plek trekken. Zij leiden een nomadenbestaan.

Onafhankelijk

Onafhankelijk zijn betekent vrij zijn, niet onder invloed van iemand en zelfstandig.

Onafhankelijke republiek

Onafhankelijk betekent vrij en zelfstandig. Een onafhankelijke republiek kan zelf beslissen over zijn eigen gebied, zelf regels maken en zichzelf besturen.

Een republiek betekent dat er geen koningshuis is.

Oorspronkelijk (zie ook: Inheems)

De term oorspronkelijke bewoners gebruiken we in dit lespakket voor de mensen die (van oorsprong) in een gebied wonen, voordat de kolonisten en Europeanen daar kwamen.

Opstand/ Slavenopstand

Met veel mensen tegelijk duidelijk laten weten dat je het ergens niet mee eens bent, dat je verandering wil. Tijdens de slavenopstanden kwamen slaafgemaakten in verzet tegen slavernij. Hierbij werd meestal gebruikgemaakt van geweld.

Perspectief

De manier waarop je ergens naar kijkt, of het punt waarvandaan je iets bekijkt of beoordeelt..

Plantage

Dit is een landbouwgebied in de koloniën waar bijvoorbeeld katoen, cacao of tabak werd verbouwd.

Plantagehouders

Een plantagehouder is een persoon die toezicht houdt op een plantage. De plantage-eigenaar kon ook in Nederland wonen. Iemand anders moest dan voor hem of haar in de kolonie op de plantage letten en toezicht houden.

Prehistorie

De prehistorie of de voorgeschiedenis is de tijd in de geschiedenis voordat mensen hun verhalen gingen opschrijven. De prehistorie eindigt zodra de eerste geschreven bron bekend is. Dat verschilt dus per cultuur en gebied.

Profiteren

Profiteren is ergens voordeel uit krijgen. Bijvoorbeeld ergens geld of eer voor krijgen.

Racisme

Racisme is het idee dat er verschillende mensenrassen bestaan waarbij het witte ras superieur is, hoger staat of beter is dan niet-witte mensen. Het is het systeem dat vanuit een geschiedenis van kolonialisme, slavernij en imperialisme is ontstaan en ongelijkheid in stand houdt.

Radbraken

Radbraken is een vorm van martelen waarbij iemand op een houten wiel (rad) gebonden werd. Met een ijzeren staaf werd vervolgens op de ledematen geslagen totdat alle botten hierin versplinterd waren. Als alle ledematen kapotgeslagen waren, kon een genadeslag op de hartstreek worden gegeven, waardoor de veroordeelde stierf.

Rassenwetten

Rassenwetten zijn wetten die erop gericht zijn om mensen met verschillende huidskleuren verschillend te behandelen in het dagelijks leven en voor de wet. Een voorbeeld is Zuid-Afrika waar de witte minderheid in 1948 een aantal 'rassenwetten' maakte. Deze racistische wetten waren gericht tegen de oorspronkelijke bewoners, de Zwarte Zuid-Afrikanen, waardoor ze minder rechten kregen dan de witte kolonisten.

Slaafgemaakt/tot slaafgemaakt

In plaats van slaaf zeggen en schrijven we slaafgemaakt. Een persoon is niet als slaaf geboren en heeft hier niet zelf voor gekozen. Deze mensen werden door anderen (met geweld) tot slaaf gemaakt.

Slavenhandel

Het kopen en verkopen van mensen. Een slavenhandelaar heeft personen ontvoerd of gekocht en ziet deze mensen als bezit om weer door te kunnen verkopen.

Slavenhandel (trans-Atlantische)

De handel in slaafgemaakten uit Afrika die met schepen naar Amerika werden vervoerd om daar op onder andere plantages te gaan werken. De trans-Atlantische handel is onderdeel van de driehoekshandel.

Slavernij

Slavernij is wanneer een mens wordt gezien als eigendom van iemand anders. Deze persoon heeft geen of nauwelijks rechten die vrije mensen hebben en wordt gedwongen om te werken voor iemand anders.

Sociëteit van Suriname

De Sociëteit van Suriname was de eigenaar van de kolonie Suriname. De sociëteit bestond uit drie eigenaars: de West-Indische Compagnie (WIC), de familie Van Aerssen van Sommelsdijck en de stad Amsterdam. Ze moesten opletten dat alles in de kolonie goed ging. De onderneming had een kantoor in het stadhuis in Amsterdam (nu het paleis op de Dam). In 1795 werd het opgeheven.

Solidariteit

Solidariteit is een gevoel van bij elkaar horen en elkaar steunen, ook als je zelf geen last hebt van het probleem waar iemand anders last van heeft.

Staatsbedrijf

Een staatsbedrijf of overheidsbedrijf is een bedrijf dat in handen is van de overheid, de staat.

Staatshoofd

Elk land heeft een staatshoofd. Vaak is het staatshoofd een president of een koning. Sinds 1815 heeft het Koninkrijk der Nederland een koning of koningin als staatshoofd, sinds 2013 is dat koning Willem-Alexander.

Staatstoezicht (slavernij)

Na de 'officiële' afschaffing van de slavernij in 1863, werden de vrije slaafgemaakten in Suriname tien jaar lang onder toezicht van de staat geplaatst. Dit betekende dat zij gedwongen werden speciale regels van de staat op te volgen en dat zij moesten doorwerken voor hun voormalig eigenaar.

Stadhouder

Deze was de hoogste 'baas' voordat de Oranjes koning werden in Nederland.

Superieur/witte superioriteit

Superieur betekent beter of hoger. Witte mensen voelden zich tijdens de slavernij hoger en beter dan de tot slaafgemaakten en anderen die niet op hen leken. Er zijn nog steeds mensen en instituten in de samenleving die zich schuldig maken aan het idee van witte superioriteit.

Het tegenovergestelde is inferieur.

Verenigde Naties

De Verenigde Naties, vaak afgekort tot de VN, is een internationale organisatie van 193 landen. De VN werd opgericht in 1945 na de Tweede Wereldoorlog. De VN is onder andere bezig met vrede en veiligheid, economische zaken en internationaal recht. De Verenigde Naties zijn ook bekend vanwege het vastleggen van de mensenrechten in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)

De VOC was een bedrijf voor handel in de oostelijke koloniën dat gedeeltelijk eigendom van de staat was. De VOC mocht met toestemming van de Staten-Generaal forten bouwen, oorlog voeren en verdragen sluiten. De VOC was ook verantwoordelijk voor de slavernij in delen van Afrika en Azië.

Verlichting

De Verlichting was een 18e-eeuwse stroming in Europa die grote invloed had op het denken over politiek, samenleving, kunst en wetenschap. De Verlichting was een periode waarin gestreefd werd naar meer kennis, meer geluk en meer vrijheid. Maar tegelijkertijd werd in deze periode ook het begrip 'ras' geïntroduceerd en werd de basis gelegd voor racisme.

Verzet

Verzet betekent tegenstand bieden of je ergens tegen verweren. Tijdens de Nederlandse slavernij en koloniale tijd kwamen veel mensen in verzet. Dat betekent dat ze streden tegen de Nederlandse slavenhandelaars, slavenhouders en kolonisten. Deze mensen vochten terug, ontsnapten of bevrijdden andere mensen uit de slavernij.

Vooroordelen

Een vooroordeel is een mening die je over iemand of een groep hebt, zonder dat je die persoon of groep goed kent. Vaak zijn vooroordelen helemaal niet waar.

Vrachtschip

Een vrachtschip is een schip dat alleen bedoeld is voor het vervoeren van goederen of producten. Zwarte Afrikanen werden tijdens de trans-Atlantische slavenhandel in aangepaste vrachtschepen vervoerd.

West-Indische Compagnie (WIC)

De West-Indische Compagnie was een bedrijf voor handel in de westelijke koloniën dat gedeeltelijk eigendom van de staat was. De WIC werd opgericht in 1621 en mocht met toestemming van de Staten-Generaal (slaven)handeldrijven en oorlog voeren. De WIC hield zich vooral bezig met de trans-Atlantische slavenhandel in West-Afrika, de Caraïben en Noord- en Zuid-Amerika.

Zwarte Piet

Zwarte Piet is de vroegere knecht van Sinterklaas, een racistische karikatuur van Zwarte mensen uit de tweede helft van de 19e eeuw. Door protesten uit de Zwarte gemeenschap in Nederland en in het Caribisch gebied wordt Zwarte Piet sinds 2022 door de meerderheid van de Nederlanders niet meer geaccepteerd.

nederland wordt beter.

